

Stil moromețian vs. stil predian

Prof. univ. dr. Daniel GĂLĂȚANU

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Résumé: La présente étude a une double visée: la première, présenter la valeur de l'œuvre de Marin Preda à travers l'analyse stylistique, la seconde, démontrer, sans aucun doute, l'engagement politique contestataire et l'opposition politique de l'auteur. Peu d'écrivains roumains connaissent aujourd'hui des attaques aussi virulentes à l'adresse de leur postérité et, de surcroît, leur objet est justement la mise en question de leur élément d'opposition politique au régime communiste de l'époque. On constate, après l'analyse de l'œuvre predienne, que dans la lutte contre la domination toute-puissante du style du grand roman Moromeții, Marin Preda essaie de toutes ses forces de forger un autre style littéraire, un style « propre », qui ne soit plus morometien, mais predien. Le milieu citadin des romans L'Impossible retour, Le Délire, même La vie comme une proie, mais surtout, Le plus aimé des terriens, tue la saveur de l'authenticité simple de son chef-d'œuvre, Moromeții. Ces romans ont, en revanche, une autre qualité, car ils sont une fresque dramatique de la société socialiste et de tous ses grands acquis odieux. Même si le style predien n'a pas la force, ni l'authenticité de celui morometien, Le plus aimé des terriens, reste un point de référence dans la littérature roumaine, au moins par le fait qu'il est le seul roman roumain qui mette sous les yeux la terrible morale, conformément à laquelle **dans une société malade, l'amour ne peut pas exister...** Au-delà des considérations critiques, ce qui reste dans la mémoire du lecteur est justement l'attitude protestataire, attitude visiblement ironique à l'adresse de la « société socialiste multilatéralement développée », deshumanisante, du roman et, implicitement, de Marin Preda, attitude pour laquelle son style est sacrifié.

Mots-clés : Marin Preda, style morometien, style predien, ironie.

Cu o posteritate asigurată dincolo de orice dubiu, încă din timpul vieții, scriitor așezat, recunoscut, chiar iubit și niciodată pus la index, ajuns de viu în manuale și încă în pagini multe, director de editură și fabulos cruciat împotriva realismului socialist, zice-se că l-ar fi amenințat chiar pe dictatorul român al acelei vremi cu sinuciderea în cazul reintroducerii tembelei doctrine¹, Marin Preda suferă azi o rediscutare critică a operei sale,

contestări analitice dar și înjurări țâșnite din frustrare, care nu fac, nici unele nici altele obiectul prezentului studiu.

„Puțini scriitori români – spune regretatul profesor Ioana – au cunoscut celebritatea și succesul în proporțiile pe care autorul *Moromeților* le-a atins. Clasicizarea lui încă din timpul vieții nu a fost un fapt, iar moartea, receptată ca suspectă și survenită la puțină vreme după apariția unui roman ce rezonase exploziv în masa cititorilor a fost resimțită ca o tragedie națională și i-a consolidat definitiv imaginea mitică.

O componentă esențială a acestei imagini a fost, fără îndoială, și elementul de opoziție politică.”¹ Sunt cunoscute, de altfel, din relatările șoferului său, furibundele sale atacuri, în particular, la adresa sfertodoxismului și analfabetismului găngavului dictator: „Nu te-ai auzit cum pronunți? Să-ți spun eu cum vorbești: popoarili, touarăși, decorațiili, tutulor, etc? Asta denotă că ai carte? Ai de p... mă-tii de cizmar, de ce îmi bat eu capul cu tine, cu un țăran nenorocit făcut dintr-un tată bețiv și o mamă analfabetă, care și ei mai mult decât să facă copii, altceva n-au mai făcut.”²

Puțini scriitori români, am adăuga noi, cunosc astăzi atacuri atât de furibunde la adresa imaginii lor clasicizante și culmea, obiectul acestora este mai ales punerea la îndoială a elementului de opoziție politică. Astfel, în locul unui război cu omul Marin Preda, propunem o abordare a stilului lui Marin Preda scriitorul și a opoziției politice reale a scriiturii sale. Fascinat dintotdeauna de cuvânt, el mărturisește din *Viața ca o pradă*: „Am devenit scriitor descoperind treptat forța lui magică (a cuvântului), până ce într-o zi, spre șaptesprezece ani, am încercat să-l fixeze pe hârtie. Chiar cuvintele care îmi treziseră viața conștiinței nu fuseseră ele misterioase? Dacă eu luasem în brațe o pâine și nu mai vroiam s-o dau celorlalți, cum să mai dea încă una? Firesc ar fi fost să mi se smulgă din brațe. În loc de asta am auzit: «Na, mă, și pe-asta!» Și forța magică a cuvântului astfel rostit mă făcuse să las din brațe ceea ce luasem și să devin conștient că exist.”³

Nu numai trezirea conștiinței sale, nu numai universul său interior sunt dominate de cuvânt, ci și universul exterior în care evoluează: „Vedeam cum veneau la noi oameni, care vorbeau și cum din ceea ce spuneau izbucneau în hohote de râs, sau înjurături de admirație, sau

sclipiri de ironie în priviri, dispreț sau satisfacție secretă, o plenitudine a trăirii, o jubilațiune intensă [...]. Numai ceea ce intră în aria cuvântului rostit; măciucile care se ridicau în aer, sapele care se încrucișau pe o pârlăoagă [...] nu încântau pe tatăl meu, pe prietenii lui și pe mine, erau altceva, străin, fără înțeles, nedemne de cuvânt”¹ sau „Putea fi înjurată muierea cu tandrețe, și i se făceau obraji roșii și se învârtea în loc ca o găină beată că era iubită, și dimpotrivă, un cuvânt blând dar rostit cu o cruzime rece o făcea palidă și o încremenea de spaima înstrăinării”.²

Această fascinație a cuvântului se manifestă la Marin Preda de timpuriu, odată cu elaborarea nuvelor *Întâlnirea din pământuri* și se relevă prin importanța pe care o acordă naratorului. Nicolae Manolescu observa: „Sunt instructive câteva proze din *Întâlnirea din pământuri* în care se produce un fel de redistribuire a rolurilor: naratorul își lasă personajele să relateze întâmplările. Între protagoniștii acestora, câțiva sunt povestitori înnăscuți prin felul de a face atât dovada unei înzestrări naturale, cât și a unei tehnici deosebit de abile”³. În acest sens, un „informator” admirabil este a lui Teican din *Întâlnirea dintre pământuri* care povestea lui Dugu, prietenul său, ce s-a întâmplat la poarta fetei pe care o iubea, într-o seară, cum pe fată a fluierat-o un flăcău mai bătrâior, dar ea n-a ieșit decât când flăcăul și-a prefăcut fluierătura păcălind-o, narațiunea desfășurându-se în continuare plină de spirit, de observație și de pauze de efect. Un caz mai special este Ilie Resteu din *În ceată*.

Această nuvelă este în întregime monologul unui țăran jignit și furios. La început, monologul este expresia absolut spontană a sentimentelor trăite de Resteu, o țâșnire de vorbe furioase, de amenințări și blesteme: „Uitați-vă la el, sări-i-ar bolboșile ochilor! De ce tăceți din gură? Am treizeci de clăi de grâu! Îi sparg capul ăluia care s-o apropia de mine! Mecanicul mănâncă, mă duc la șira mea, o stropesc și-i dau foc. Dau foc și la mașină, mă duc la fiecare șiră și o aprind, la toate târgile ăstea cu paie, dau foc la toată aria. Dacă sunt eu tânăr și sărac, singur cu muierea, voi trebuie să fiți niște hoți?”⁴

„De la Caragiale – observă Nicolae Manolescu – puțini prozatori români au mai avut acest simț al limbii vorbite.”¹ Trebuie observat că monologul nu curge la întâmplare, căci explozia verbală pare a fi organizată după reguli precise și subtile. Astfel, aflăm din fragmente înlănțuirea de împrejurări care l-au adus pe vorbitor în această stare. El povestește despre moartea unei fetițe, trimisă de Beleagă să păzească vitele cât și despre ciocnirea care a avut-o aceasta pe arie. De data aceasta, spre deosebire de a lui Teican, vorbitorul nu mai face doar gestul de a informa asupra realității, ci, mai mult, o reflectă, oferindu-ne astfel o realitate prelucrată de conștiința lui Resteu.

Finalul monologului este simetric cu debutul lui, dar exclamația „sări-i-ar balboșile ochilor” care apăruse firească inițial, pare la urmă falsă, parcă pusă într-un context prea literar.

Resteu posedă toată gama oratorică, de la simpla captare afectivă a auditoriului („Și acum îmi țiuie capul ca un fier... Abia pot să vorbesc.”) până la metafora complexă. O astfel de metaforă este cea a șarpelui „mare, gros ca o coadă de sapă” căruia tânărul îi strivește capul. Relevant în acest sens este tocmai faptul că detaliul a fost introdus fără o legătură imediată cu povestirea celor întâmplate la câmp („A fost un șarpe aici și v-ați uitat la el și tăceți din gură”), însă repetat de mai multe ori el capătă o anumită semnificație.

Naratorul recurge aici la un procedeu rafinat pe care ascultătorii de la arie nu i-l pot sesiza: șarpele este o metaforă pentru Beleagă iaruciderea lui un transfer imaginar mimetic al dorinței lui Resteu.

Devine astfel limpede că Marin Preda n-a făcut uz de monolog pentru că i-ar fi permis un sondaj mai profund la conștiința personajului, ci pentru că îi permitea să dezvolte o artă a povestirii deosebit de rafinată.

Se poate vorbi în această nuvelă, alături de perorație și despre un exorcism evident. Mai mult, echilibrul și simetria ei structurală prefațează aparența de roman sferă a *Moromeților I* („timpul se scurgea liniștit” vs. „timpul nu mai avea răbdare”).

Exprimându-se într-o paletă vastă de registre, personajul predian prin excelență, Moromete este mai ales omul ironiei și al disimulării. Indiscutabil, el își ascunde adesea gândurile, una spune și alta gândește, judecând cu plăcere, la nevoie comedia inocenței. Nici când nu este Moromete, însă, mai mușcător și mai savuros decât atunci când discută

politică. În lectura sa, un articol din ziar îi face pe țaran să râdă cu gura până la urechi, să facă comentarii spirituale, luând metaforele în sensul lor propriu și întrebându-se ipocrit „unde-i starea de asediu?”.

Mintea ascuțită a lui Moromete atribuie expresiei „slăvire a crimei” un înțeles religios, iar „articolului de înfierare” o trimitere la fierăria satului, alături de alte găselnițe despre „Marele congres agricol”:

„Auziți ce zice regele! spuse el și îndată se făcu tăcere deplină. Auziți ce zice majestatea-sa, adăugă rotunjind mios «majestatea-sa» [...] «Domnilor, a devenit o lozincă să se spună la noi că agricultura este ocupațiunea principală a românilor, am spus-o și eu, dar, din nenorocire, dacă este ocupațiunea manuală principală a românului, nu este totdeauna și ocupațiunea lui mintală». Moromete se opri și rămase cu privirea țintită în ziar. Tăcerea continua.

- He-he! Izbucni pe neașteptate Dumitru lui Nae, și râsul său gălgâi puternic și leneș mai departe. He, he, he, ia utați-vă cum a rămas Moromete! [...]

- Primul agricultor al țării o fi mergând și el la plug? dădu Dumitru lui Nae tonul comentariilor.

- Merge, de ce să nu meargă? zise Iocan. Când se desprimăvărează, iese cu plugul din curtea palatului și se duce și el la arat.

- O fi având pământ? se interesează cineva.

- Are! afirmă Cocoșilă. Are, așa, cam vreun lot și jumătate!

- Nu cred, se îndoi cineva. Are mai mult că trebuie să-l țină și pe-ăla micu, pe Mihai... Trebuie să-i dea să mănânce.

- Ești prost! reflectă Cocoșilă. Țăla micu are lotu lui de la mă-sa!”

Moromete, Cocoșilă, Dumitru lui Nae, procedează aidoma filosofilor, la alt nivel și cu alt limbaj, dezbătând, în fapt, niște abstracțiuni îndepărtate de viața lor curentă.

„S-a vorbit în legătură cu stilul romanului, de detașarea ironică a naratorului. Ironia este o formă a participării, căci numai tragedia îngheață și separă – spune Eugen Simion – Râsul izolează dar și apropie, stabilește o punte de comunicare, exceptând, firește, formele lui atroce (sarcasmul). Contrar a ceea ce se zice, ironia nu distruge, sau distruge după ce subiectul și-a asumat obiectul. Când Ion Luca Caragiale spune că este *sentimental*, nu spune un neadevăr. Moromete a fost numit un *ironist* și, pe tema capacității sale de disimulare, s-a scris o întreagă literatură.”¹

În lupta sa cu dominația atotputernică a stilului *Moromeșilor*, Marin Preda încearcă din răspuțeri să-și croiască un alt stil, un stil „propriu”, care să nu fie *moromeșian*, ci *predian*.

În lungul șir al romanelor ce au urmat *Moromeșilor* formula nu s-a lăsat însă, ușor descoperită. Mediul urban al romanelor *Imposibila întoarcere*, *Intrusul*, *Delirul* și chiar *Viața ca o pradă*, ucide savoarea autenticității capodoperei și-l aruncă pe autor într-o chinuitoare și nebuloasă aventură în care se trezește parcă în nefericita postură a lui Anteu: desprins de solul „țării” sale, teribila-i forță se epuizează. Aceste romane au, însă, o altă calitate, ele sunt o fresca dramatică a societății socialiste, cu toate „realizările” ei strâmbe și hâde.

Cum spunea profesorul Dumistrăcel¹, amestecând alchimic romanul, memorialistica și confesiunea intimă exploatată artistic în stil roussouist, Preda transferă această formulă ultimei sale cărți. Cronică a unei întregi perioade istorice de crâncene amintiri și împliniri staliniste, operă epică de *mare întindere*, *bildungsroman*, dar și roman existențial, *Cel mai iubit dintre pământeni*, scapă stilul confesiunii neutre, impersonale și capătă pecetea adâncă a individualității autorului. Narațiunea este totuși și aici susținută de stilul *Moromeșilor* ceea ce face ca cele aproximativ 1200 de pagini să fie citite pe nerăsuflăte.

S-ar putea spune că Marin Preda nu s-a putut detașa integral „în forul său interior” de „stilul moromeșian”² cum îl numește Crohmălniceanu. Așa de face că unele caracteristici importante ale acestui stil se regăsesc și în *Cel mai iubit dintre pământeni*.

Astfel, *ironia* sănătoasă din *Moromeșii* se perpetuează și aici prin tăcere persiflantă din sfera intelectului pur în registrul cotidian, atingând o maximă expresie când Petrini încheie exasperat discuția în care nu a obținut nimic vorbindu-i rațional Matildei:

„Și mai du-te și în ... cu pasențele tale cu tot. Ai ajuns să mă plictisești de moarte cu stările tale sufletești abisale, fii fără grijă, n-o să te bat decât dacă ai să mă provoci, trebuie să știi că sunt un om bun și blând, dar răspund la provocări, deși în marea tactică, în lupta pentru cucerirea puterii a clasei muncitoare [...] s-a lansat și lozincă: tovarăși nu răspundeți la provocări. [...] Nu mă mai iubești, n-ai decât să pleci și să te duci să te spânzuri. O să

vină după aceea în frumosul tău apartament ori marele Petea, ori o să-și fâlfâie fustele prin el fatala Tamara cea loială, care e iubită fiindcă nu e iubită. Lua-v-ar dracu pe toți!”

Antologică și savuroasă, dar și dureroasă, prin prisma adevărului istoric, este mai ales monumentul viu al lecției despre cosor al lui Moceanu. Ironia se sprijină aici pe efectul rostirii, pe intonație și pe comedia de situație căci cei care „luau lecții” despre cosor de la un semianalfabet, erau medici, ingineri, chiar foști miniștri:

„Cineva – explică el la lecția preliminară teoretică – s-a gândit să vină în ajutorul țăranilor și a inventat acest instrument mai ingenios decât bricegele lor. Astfel a apărut cosorul zis a lui Moceanu, fiindcă așa îl chema pe inventator. El e compus din două părți, partea lemn-oasă (și ne-o arată) și partea fer-oasă! Deci să recapitulăm pe scurt: Cosorul lui Moceanu a fost inventat de Moceanu. El se compune... «din două părți», se auziseră deodată vocile ascultătorilor. Încântat și surprins, individul surâde în sine. «Partea lemn» zise el... «...oasă», îl completează auditoriul. «... și partea fier...» «...oasă», se ridicară vocile noastre. «Domnilor, exclamă individul (și își propti o clipă bărbia în piept de satisfacție), e o adevărată plăcere să ai de-a face cu intelectuali.»”

Ce poate fi mai evident și mai elocvent decât ironia șfichiuitoare la adresa pușcăriilor comuniste și a ororilor lor?!

Intonația apare și în *Cel mai iubit dintre pământeni* ca mijloc de producere și sprijinire a ironiei prin fascinante acompaniamente sonice ale vorbirii. Prin ea sunt dezodate subtilitățile spirituale prietenoase și aduse în planul existenței cotidiene al interjecțiilor: „Zbang!” „Aoleu!” „E și filozoafă pe deasupra”. „Ia vezi!” „Pac!” „Clic!” „Pleosc!” „Fiasco!” – comentează Petrini situațiile dificile în care l-a pus Matilda. Tot el obține succese adresându-se lui Pretorian cu formula *domnule Puloș* (marcată de o intonație diferență), în timp ce un coleg, Szekely, produce un amuzament general povestind o glumă care rezida în pronunția falsă a expresiei maghiare *lofososeghedbe* (o înjurătură extrem de vulgară, imposibil de reprodus), ca și cum ar fi spus „bine v-am găsit!”.

Intonația este în plus, un ingredient pentru *teatralitatea stilului*¹, o caracteristică a stilului moromețian care apare și în *Cel mai iubit dintre pământeni*. Înclinația de a face din orice un spectacol se trădează și aici prin urechea mereu la pândă pentru a nu pierde vreo inflexiune a rostirii. Șeful

de la cadre comunist pune în exclamația sa: „aaaîîaaa”, ca un adevărat actor, nuanțe particulare ale gândirii: batjocură ascunsă, familiaritate ironică, cumsecădenie, acreală, mizantropie, îngăduință, complicitate, stupefacție, etc. Marin Preda, însuși, le pune pe toate acestea și multe altele în râsul lui Petrini: he, he-he!

Silvia, fetița lui Petrini are un mod aparte de a spune Ta-taaa: „nici inexpressiv, nici răzgâiat, ci ca o mică notă muzicală, pură ca un izvor în care chemarea este cântată și legănată și învăluită într-o tandrețe celestă.”

Teatralitatea dar și *anecdotică* – o categorie specială a stilului în *Cel mai iubit dintre pământeni*, nemanifestată cu forță în *Moromeții* – le găsim din plin, într-o tiradă ironic anticomunistă, în povestioara vizitei lui Gheorghe Gheorghiu-Dej la Stalin – care „n-are în sine nimic senzațional, ba e chiar puerilă. Hazul ei extraordinar iese din câteva amănunte de ordinul imitației sugestive, subliniate prin indicații de regie foarte precise și insistente.”¹ – obsesia „moromețiană” de a face din viață un teatru:

Stalin îl întrebă pe Dej „cu un glas afectuos de frate mai mare: «- Ce e, mă Gheorghe?» «- Așa ne spun ei nouă pe numele cel mic.»” Stalin ascultă apoi plângerea impenetrabil, și numai când secretarul Partidului Comunist Român pronunță cuvântul «deviere», țarul sovietic se oprește, își scoate pipa din gură și întrebă: „Cacaia deviația?”

„Știam că la auzul – spune povestitorul – cuvântului deviere amintirea vechilor lor lupte contra deviaționiștilor din partid – de dreapta sau de stânga pe care îi zdrobise pe toți prin anii '26 și '30 – îi împropăta sufletul împietrit și că acela care câștiga în fața lui cu asemenea probleme, câștiga totul.”

În afară de anecdotică, un alt element de discontinuitate față de *Moromeții* este și *monologul interior*, care, exersat în șirul de romane, ajunge în *Cel mai iubit dintre pământeni* la maxima sa expresivitate, capabilă să îmbrace în forma sa și analiza psihologică:

„... Așadar, de ce am făcut-o să coboare de pomană! bucuria cu care o așteptam era prin urmare... Cum adică de pomană?! A te gândi la cea pe care o iubești și a dori să-ți exprimi bucuria într-un fel știut, era ceva zadarnic, adică participarea ei era ceva de pomană? Ce se întâmplase? Amnezie? Și încă una atât de clară, fără fisuri? ... Atunci acele întâlniri ale noastre în fața ușii deschise fuseseră false, jucate, premeditate?! Brațele ei

care mă strângeau făceau doar un exercițiu de gimnastică? Chiar așa, un timp de îndelungat? Și încă mai vroiam să-i povestesc, să râdem împreună... O să rîză singură de aici înainte, gândii, simțind că încep să mă înfurii. Cum poți să uiți ceea ce până mai ieri însemna iubirea, dragostea însăși, expresia ei tulburătoare care îți atinge și îți vrăjește sufletul? Ce mai rămâne atunci?... Simții că o luasem razna.”

Marea problemă pe care o pune *Cel mai iubit dintre pământeni* în raport cu „stilul moromețian” este *autenticitatea*. Desprins de lumea sa, a cărei „limbă și stil”, Marin Preda le moștenește genetic și le redă empatic, autorul devine un *El Desdichado* rătăcitor în spiritualitatea „urbană”.

Chiar dacă stilul *predian* nu are forța și autenticitatea stilului *moromețian*, chiar dacă suveranul *dictu* se găsește uneori depreciat și trădat („El întinse mâna cu șervetul cu palma stângă în sus”), *Cel mai iubit dintre pământeni* rămâne un punct de referință în literatura noastră, măcar prin aceea că este singurul roman românesc care ne-a aruncat în față teribila morală **că într-o societate bolnavă, dragostea nu poate exista...**

Obsedat încă de la începuturile conștiinței sale de cuvânt, Marin Preda își construiește cărămidă cu cărămidă un univers artistic personal în care și *la început a fost cuvântul*, dar și la sfârșit.

Pornit în căutarea unui stil propriu, el își dezvoltă mai întâi căile de expresie în retora nuvelor de debut a căror stil, în mod fatal este eclectic și „neșezat”. Aceste nuvele conțin totuși, *in nuce*, aproape toate caracteristicile stilului care l-a făcut celebru pe autor. Ele sunt scrise în general într-o manieră rece, impersonală, excluzând de cele mai multe ori metaforicul, simbolicul și miticul. Apar însă, inerente oricărui început, și manifestări contrarii, cum ar fi de pildă metafora șarpelui în nuvela *În ceată*.

Aceste nuvele nu sunt de fapt decât un caiet de încercare a mâinii, „nouăzeci și nouă de exerciții de stil” queneau-iste, topite pentru obținerea capodoperei.

Polemic cu o întreagă literatură – Creangă, Delavrancea și mai ales Rebreanu (pe care Preda îl considera „un precursor ilustru și nu un idol” rămânându-i „întipărit în memorie printr-un sentiment de neaderență”), stilul moromețian își găsește totuși originile în balcanismul profund al spiritualității dunărene, mai precis, antonpannești, căci „O confruntare, prin detașare ironică, cu lumea întâmplărilor, a «pățaniilor» și a tipologiei umane din scrierile lui Pann se poate constata în numeroase scene din *Moromeții I*.”¹

Însă, deși născută în matricea stilistică a balcanismului antonpannesc și caragialean, lumea *Moromeților* devine o lume de sine stătătoare care își cere dreptul la viață, înstăpânindu-se în realitate parcă peste voința autorului, iar Siliștea-Gumești devine cronotopul personal al „scitului”, întocmai fabulosului Macondo.

Bântuit de această forță narativă, având încă multe de spus, Marin Preda încearcă să se smulgă stilului „moromețian”, pornind o adevărată luptă (după cum îi mărturisea lui Florin Mugur¹) pentru a-și crea un stil „propriu”. Lupta a fost însă grea, și nu se poate spune că prozatorul a câștigat-o, dovadă în acest sens fiind tocmai faptul că toate romanele ulterioare capodoperei posedă o bună doză (poate subconștientă!) din alchimia „stilului moromețian”. Chiar dacă romanelor „post-moromețiene” li se adaugă ingrediente stilistice suplimentare ele nu sunt mai bune sub acest aspect, ba chiar din contră. Și asta pentru că, smuls din universul său, desprins de pe solul „țării sale” și plantat în lumea necunoscută și neprietenoasă a „urbanului”, cuvântul nu mai are aceeași forță, vloga și autenticitatea sa dispar. Petrini, în *Cel mai iubit dintre pământeni*, chiar dacă, spre deosebire de Moromete știe să poarte monologuri interioare, nu vorbește nici ca un asistent universitar dar nici ca un „paysan de Danube”. Limba și stilul suferă de un „struțocămilism” care nu are nimic de a face cu autenticitatea.

Însa, dincolo de considerentele critice, ceea ce rămâne întipărit în memoria cititorului este tocmai atitudinea protestatară, atitudinea vădit ironică la adresa societății socialiste multilateral dezvoltate, dezumanizante a romanului și, implicit, a lui Marin Preda, atitudine pentru care stilul este sacrificat.

NOTE:

- 1) V. Adrian Păunescu în *Caiete critice*, 1998, nr. 2.
  - 2) Andrei Grigor, *Marin Preda – Incomodul*, Editura „Porto-Franco”, Galați, 1996, p. 108.
  - 3) V. Dumitru Slavu, *Marin Preda – Între viață și moarte*, Casa Editorială Odeon, București, 1992, p. 69.
  - 4) Marin Preda, *Viața ca o pradă*, Editura Marin Preda, București, 1993, p. 30.
  - 5) *Ibid*, p. 31.
-

- 6) *Ibid.*
- 7) Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe, (Ultimul țăran)*, Editura Eminescu, București, 1991, p. 294.
- 8) Acest citat și următorul din acest volum sunt extrase din ediția: Marin Preda, *Întâlnirea din pământuri*, E.P.L., București, 1968.
- 9) Nicolae Manolescu, *op. cit.*, p. 295.
- 10) Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, vol. I, (Realismul psihologic – Marin Preda), Editura Cartea Românească, București, 1985, p. 416.
- 11) Stelian Dumistrăcel, *Pretexte Antonpannești la Marin Preda: O adunare liniștită în Anuar de lingvistică și istorie Literară*, Tomul XXIX, 1983-1984 B, publicație a Centrului de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor al Universității „Al. I. Cuza”, Iași, (p. 93-106), *passim*.
- 12) Ov. S. Crohmălniceanu, *Stilul morometian în Marin Preda – Timpul n-a mai avut răbdare*, Editura Cartea Românească, București, 1981, p. 386.
- 13) Stelian Dumistrăcel, *op. cit.*, p. 104.
- 14) Ov. S. Crohmălniceanu, *op. cit.*, p. 390 – 391.
- 15) Stelian Dumistrăcel, *op. cit.*, p. 105.
- 16) Florin Mugur, *Convorbiri cu Marin Preda*, Editura Albatros, București, 1973, p. 59.

BIBLIOGRAFIE:

- Preda, Marin, *Întâlnirea din pământuri*, E. P. L., București, 1968;
- Preda, Marin, *Moromeții*, Vol. I și II, Editura Cartea Românească, București, 1975;
- Preda, Marin, *Intrusul*, Editura Eminescu, București, 1970;
- Preda, Marin, *Imposibila întoarcere*, Editura Cartea Românească, București, 1975;
- Preda, Marin, *Viața ca o pradă*, Editura „Marin Preda”, București, 1993;
- Preda, Marin, *Cel mai iubit dintre pământeni*, Editura Cartea Românească, București, 1980.
- Atanasiu, Victor, *Viața lui Ilie Moromete*, Editura Cartea Românească, București, 1984;

- Bălu, Ion, *Marin Preda*, Editura Albatros, București, sine anno;
- Barthes, Roland, *Leçon...*, Paris, Seuil, 1978;
- Ducrot, Oswald, *Dire et ne pas dire. Principes de sémantique linguistique*, Hermann, Paris, 1972;
- Dumistrăcel, Stelian, *Pretexte Antonpannești la Marin Preda: O adunare liniștită în Anuar de lingvistică și istorie Literară*, Tomul XXIX, 1983-1984 B, publicație a Centrului de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor al Universității „Al. I. Cuza”, Iași, (p. 93-106);
- Genette, Gerard, *Figures III*, Seuil, Paris, 1972;
- Grigor, Andrei, *Marin Preda – Incomodul*, Editura „Porto – Franco”, Galați, 1996;
- Grigurcu, Gh., *Despre Marin Preda neconvențional. Contemporanul în ideea europeană*, nr. 41/1991;
- Manolescu, Nicolae, *Arca lui Noe, (Ultimul țăran)*, Editura Eminescu, București, 1991;
- Mugur, Florin, *Convorbiri cu Marin Preda*, Editura Albatros, București, 1973;
- Păunescu, Adrian în *Caiete critice*, nr. 2, 1998;
- Popovici, Vasile, *Marin Preda – timpul dialogului*, Editura Cartea Românească, București, 1983;
- Slavu, Dumitru, *Marin Preda – Între viață și moarte*, Casa Editorială Odeon, București, 1992;
- Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, vol. I, (Realismul psihologic – Marin Preda), Editura Cartea Românească, București, 1985;
- Ungheanu, Mihai, *Marin Preda – Vocație și aspirație*, Editura Eminescu, București, 1973;
- Vitner, Ion, *Marin Preda, Prozatori români contemporani*, E.P.L., București, 1961;
- În volumul *Timpul n-a mai avut răbdare Marin Preda*, Editura Cartea Românească, București, 1981:
- Călinescu, Al., *Literatura ca destin*
  - Crohmălniceanu, Ov., *Stilul moromețian*
  - Dimișianu, G., *Marin Preda și I. L. Caragiale*
  - Mihăieș, Mircea, *Sensul micșorat al cuvintelor*
  - Popovici, Vasile, *Note la o pragmatică a personajului Moromeții*.